

13. Савенков А. Детская одаренность: развитие средствами искусства. Москва, 1999. 220 с.
14. Холодная М. Психология интеллекта. Парадоксы исследования Изд. 2-е перераб. и доп. Санкт-Петербург, 2002. 272 с.
15. Шумакова Н. Щепланова Е., Щербо Н. Исследование творческой активности одаренности с использованием тестов Торренса у младших школьников. Вопросы психологии. 1981. № 1 С. 27–32.
16. Шуть М. Формування творчих умінь молодших школярів засобами музичних ігор у навчальному процесі : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.09. Харків, 2010. 238 с.

Анастасія Нечипорук

м. Вінниця

(Наук. керівн. – канд. філол. наук Крупка В. П.)

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ ГУМАННИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК НАУКОВА ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація

У статті обґрунтовано зміст, методи, шляхи, які забезпечують ефективність виховання гуманної поведінки дітей молодшого шкільного віку. Окреслено роль активної і діяльній моралі, що виходить з глибокої поваги до людини, її духовного життя, емоційного стану та почуттів у працях педагогів-новаторів.

Ключові слова: *виховання, гуманізм, моральна свідомість, переконання, заохочення.*

Аннотация

В статье обосновано содержание, методы, пути, которые обеспечивают эффективность воспитания гуманного поведения детей младшего школьного возраста. Определены роль активной и деятельной морали, выходит из глубокого уважения к человеку, его духовной жизни, эмоционального состояния и чувств в работах педагогов-новаторов.

Ключевые слова: *воспитание, гуманизм, моральное сознание, убеждения, поощрения.*

Summary

The article substantiates the content, methods, ways that ensure the effective education of humane behavior of young school children. The role of active and active morality, which comes out of a deep respect for the person, his spiritual life, emotional state and feelings in the works of innovators, is outlined.

Keywords: *education, humanism, moral consciousness, beliefs, encouragement.*

Із метою вирішення проблем навколо проблем девальвації толерантності в поведінці учнів, суспільству необхідно створювати умови для гуманізації освітнього процесу, демократизації стосунків між його учасниками, обравши центром уваги людину, забезпечуючи реалізацію її можливостей і здібностей, за яких пріоритетом стануть загальнолюдські цінності та гармонійні стосунки з навколишнім світом. Тому в наукових працях Ш. Амонашвілі, А. Асмолова, І. Бежа, В. Білоусової, А. Богуш, О. Коберника, Т. Кравченко, В. Кременя, В. Кузя, В. Маралова, А. Маслоу, Н. Побірченко, Т. Поніманської, О. Сухомлинської та ін. акцентується на необхідності якомога раніше знайомити дітей з гуманістичними поняттями, моральними уявленнями, навчати доброті, виховувати в них відповідні особистісні властивості. Актуальність проблеми виховання гуманності, а також наявні суперечності між соціально-економічними змінами у суспільстві та необхідністю гуманізації взаємин людей, між досягненнями вітчизняної науки у галузі морального виховання і сучасним станом роботи дошкільного навчального закладу з означеного питання зумовили вибір теми статті.

Об'єктом дослідження є процес виховання гуманної поведінки. Предмет дослідження: шляхи та педагогічні умови виховання гуманної поведінки. Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й перевірити на практиці зміст, методи, шляхи, які забезпечують ефективність виховання гуманної поведінки.

Гіпотеза дослідження: ми припускаємо, що основними педагогічними умовами, які сприятимуть ефективному вихованню гуманної поведінки дітей, є організація навчального процесу на сучасних педагогічних засадах гуманістичного виховання; оновлення змісту і методів взаємодії з дітьми щодо виховання гуманної поведінки.

Відповідно до мети і гіпотези визначено завдання дослідження: описати сутність і структуру поняття «гуманна поведінка дітей», дослідити соціальні та психолого-педагогічні засади взаємодії закладу початкової освіти та сім'ї у вихованні гуманної поведінки дітей; виявити рівні сформованості гуманної

поведінки учнів. Методи дослідження: аналіз, порівняння і узагальнення наукових джерел; емпіричні: бесіди, анкетування, спостереження.

Проаналізувавши витoki української педагогічної думки в розрізі філософського вчення про гуманізм, мораль, моральну свідомість та моральне виховання, можемо бачити, що філософія акумулювала знання про моральне в людському бутті. В її надрах сформувалися українська етика, педагогіка, а згодом і психологія. Розвиток цих наук був невіддільним від вивчення свідомості людини та її вияву в сфері морального. Т. Шевченко у своїх творах виклав глибокі думки про виховання, яке повинно виробляти громадянські переконання, відданість народові, нетерпимість до неправди, егоїзму. На думку поета сімейне виховання слід доповнювати суспільним, яке допомагає дитині знайомитися з навколишнім світом, спілкуватися з людьми. З творів постає духовний ідеал – людина з багатогранними знаннями і високими моральними якостями [2].

К. Ушинський вважав, що моральне виховання дитини слід починати з найменшого віку і здійснювати постійно і систематично. Воно має бути спрямоване на формування у дітей кращих моральних рис і почуттів, зокрема, гуманізму, чесності й правдивості, почуття обов'язку, відповідальності та ін. Головними методами й засобами морального виховання є переконання, заохочення, покарання (але в жодному разі не тілесні), власний приклад вчителя, а також батьків і старших, правильний режим дня тощо. К. Ушинський визначав вихователя як головну постать у виховному процесі [4, с. 93].

Творча спадщина педагога Софії Русової про духовний розвиток дітей дошкільного віку особливо наголошує на великому значенні релігії у становленні особистості. Софія Федорівна писала про необхідність з дитини, якою вона є з природи, витворити різними засобами, що педагогічно нам слугують, людину в найкращому значенні цього слова, розвиваючи до максимуму всі позитивні здібності дитини і зводячи до мінімуму всі її негативні нахили. Тому й мета нинішньої початкової освіти – розвиток

світогляду кожної дитини, ціннісного ставлення до зовнішнього й внутрішнього світу, самовизначення й духовний розвиток [4, с. 28].

В особі малої дитини Софія Русова поважала людину, хай ще недосвідчену, але повноцінну душею. Дитина здатна досягти високого духовного розвитку значно раніше, ніж дехто може собі уявити. Видатного педагога найбільше приваблювала чистота внутрішнього світу юної душі, ще не зіпсованої життям. Саме особистісний підхід до вищого духовного світу дитини проголошували Я. Коменський, Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, Ф. Фребель та багато інших мислителів.

Сьогодні кращі вітчизняні педагоги відчувають велику відповідальність за рівень людського в людині, за її духовність, адже в тому й полягає сенс гуманізації освіти. Багато хто з науковців та практиків переконаний в тому, що нашим дітям, з метою виховання у них гуманних почуттів, конче потрібно повернути основи християнської моралі й духовності. Ще відомий Шевченків Буквар для українських дітей містив молитви й євангельські тексти. Великий Кобзар був переконаний, що найпершою абеткою для малечі мав бути голос Божий.

Велику увагу розробці питань морального виховання приділяв А. Макаренко. Педагог, письменник, він створив наукову методичку виховної роботи з дитячим колективом. В часи найбільш важких випробувань він вірив в торжество ідей гуманізму, мужньо взявши на себе відповідальність за виховання нової людини. Він наголошував, що виховання – процес соціальний в найбільш повному змісті. Зі всім світом навколишньої дійсності дитина входить в безмежне число відношень, кожне з яких розвивається, переплітаючись з іншими відносинами, ускладнюється фізичним і моральним зростанням самої дитини [4, с. 89].

Антон Макаренко надавав великого значення впливу колективу на формування морально-стійкої людини і підкреслював, що дитина не може жити ізольовано, що у деяких дітей раніше, в інших пізніше перевага гри на самоті

починає переростати в інтерес до товаришів, до групової гри і треба допомогти дитині з найбільшою вигодою здійснити цей досить важкий перехід [4, с. 70].

Важливий внесок і Василя Олександровича Сухомлинського як засновника гуманістичної новаторської педагогіки, видатного українського педагога. Його педагогічна концепція високогуманна і демократична, органічно поєднує класичну і народну педагогіку. Його праці знайшли визнання в цілому світі. Головною метою, якої має прагнути виховання, є всебічний розвиток особистості, вважав він. Важливим аспектом педагогічної спадщини В. Сухомлинського є її гуманізм. Виховання гуманних почуттів і людяності повинно, на думку педагога, стати одним із провідних завдань діяльності школи і вчителя. Вони мають виявлятися в таких якостях і рисах особистості, як «талант доброти», «потреба в служінні людям», «радість самовіддачі» [4, с. 155].

Розв'язанням проблеми виховання гуманних почуттів на сучасному етапі опікується численна когорта українських науковців. Однак в основі сучасної наукової теорії не лише вчення відомих вітчизняних педагогів минулого, про яких йшлося вище, а й педагогічні здобутки епохи Відродження, коли було відновлено античний ідеал гармонійного розвитку особистості яскравими представниками педагогічної думки цього періоду є Жан-Жак Руссо та Йоганн Генріх Песталоцці [4, с. 23].

Широко відомими стали праці сучасних науковців: В. Котирло, С. Ладивір, Ю. Приходько. У полі їх зору проблеми розвитку гуманних почуттів у дошкільників в процесі спілкування з вихователем, в сюжетно-рольовій грі. В тому числі вчені розглядали питання становлення у дітей гуманного ставлення до однолітків й членів родини, особливості гуманних проявів дітей дошкільного віку.

На сучасному етапі актуальними стосовно проблеми дослідження є праці представників гуманістичної психології і педагогіки західних країн і США (А. Маслоу, С. Паттерсон, К. Роджерс, Б. Спок та ін.). У вітчизняній психолого-педагогічній науці гуманізм розглядається як система поглядів, яка передбачає

визнання людини найвищою цінністю суспільства, а гуманність – загальним компонентом цього поняття (Л. Артемова, І. Бех, В. Білоусова, А. Бойко, А. Гончаренко, В. Киричок, Г. Лаврентьєва, Т. Поніманська та ін.) [7, с.15].

Як бачимо, кожен автор, кожна епоха суспільного розвитку приділяють проблемам виховання гуманності, гуманних почуттів, як її основи, надзвичайно велику увагу. Праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених минулого і сучасності набули широкої популярності та визнання за межами своєї країни і стали надбанням світової педагогіки.

Втілення в практику виховної роботи початкової освіти педагогічно цінних форм і методів розвитку гуманних почуттів у дітей, послугує справі утвердження в свідомості підростаючого покоління суспільної моралі – гуманістичної, активної і діяльнісної, що виходить з глибокої поваги до людини, її духовного життя, емоційного стану та почуттів. Подальшого дослідження потребує проблема єдності сімейного і суспільного виховання у вихованні гуманних почуттів дітей.

Література

1. Артемова Л. Моральні норми засвоюються з дитинства. Київ, 1968. 48 с.
2. Артемова Л. Формуючи гуманні почуття // Дошкільне виховання. 1979. № 7. С. 8–9.
3. Берека В. Вітчизняні гуманістичні джерела морального виховання // Освіта. 2004. № 5. С. 4-7.
4. Воспитание гуманных чувств у детей / Под ред. Л. Проколиенко, В. Котырло. Київ, 1987. 174 с.
5. Врочинська Л., Сухомлинський В. Про виховання гуманності в дітей // Наука і освіта. 2008. № 6. С. 21– 24.
6. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття): Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. №896. Київ, 1994. 61 с.
7. Долинна О. Увагу моральному вихованню // Дошкільне виховання. 2005. № 12. С. 15.